

JOSEF BERNARD PROKOP

KAREL IV.

CÍSAŘ A SYNOVÉ

KAREL IV.

CÍSAŘ A SYNOVÉ

JOSEF BERNARD PROKOP

KAREL IV.

CÍSAŘ A SYNOVÉ

Karel IV. – Císař a synové

Copyright © Josef Bernard Prokop, 2015

Czech edition © Fortuna Libri, Praha 2015

Cover design © Francesca Kristal Spinelli, 2015

Cover picture © Csaba Jakab

Vydalo nakladatelství Fortuna Libri.

www.fortunalibri.cz

Odpovědná redaktorka Lucie Bednářová.

První vydání.

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být reprodukována,
ukládána do informačních systémů nebo rozšiřována
jakýmkoli způsobem, ať už elektronicky, mechanicky,
fotografickou cestou nebo jinými prostředky
bez souhlasu majitele práv.

ISBN 978-80-7321-983-3

Knihu věnuji těm, bez nichž by nevznikla a nespátřila světlo světa:

mému synovi Josefovi
mojí mamince
Václavu Hradeckému
Evě Kaiserové
Janě Toužilové a Franku Hellovi

a Jeho císařské Milosti Karlovi IV.,
kvůli tomu, co činil a jak to činil,
a také jako díky za mnoho krásných chvil,
trávených v jeho pomyslné společnosti a v jeho stopách.

Předmluva autorova

Jak jsem již napsal v první knize tohoto vyprávění, část mých předků, vzdálených již tolik století, byla ve službách našeho největšího panovníka, císaře Karla IV. Nezastávali nejvyšší úřady, nicméně měli velmi dobré postavení. Kolem císaře bylo práce vždy dost. Císařský dvůr dával živobytí dost možná i některým z vašich předků.

Jsmo poměrně rozvětvená rodina, příliš se však nestýkáme, a tak mne udivilo, když se mi nedlouho po vydání druhé knihy ozval můj bratranec z druhého kolene. Už mnoho let jsem ho neviděl, a přiznám se, že mi to příliš nevadilo, ostatně stejně tak ani jemu.

Naše setkání však vyžadovala situace. Jejich rodina měla ve svých řadách kohosi, kdo byl po určitou dobu v denním kontaktu s císařem a dokonce měl tu čest (byl mimo jiné i lékař) spolupracovat s Karlovým dvorním lékařem na léčení jeho neduhů.

Mnohé zápisy císařovy i Lombardovy jsou shodné, a tak v našem vydání uvádíme pouze ty, které přinášejí jiný pohled na události, které císař popisuje. Pokud oba popisují stejnou událost, vybíráme z obou verzí podle obsažnosti a přesnosti.

J. B. P.

Předmluva přítelova

Jsem Jan Filip Cetenský z Cetna, řečený Lombard. Kterak jsem se ocitl ve službách nedávno zvěčnělého velkého a mocného císaře Karla, je napsáno na následujících stránkách.

Císař mi posléze dopřál takové důvěry, že mi svěřil podat zprávu o všem, co se dělo za doby jeho panování. Dílem pro věčnou paměť jeho statečných a prospěšných kroků, které, věřím, na věčné časy pozvedly jak království, tak i říši, zejména však pro poučení jeho syna, českého krále Václava. Já i můj syn Jindřich Kryštof, jsme vždy byli a jsme příznivci a stoupenci jak jednoho, tak i druhého.

Protože moudrý muž se vždy učí z chyb i podařeného, kteréžto obojí uzřel u přátel i nepřátel, rozhodl císař, aby jmenované bylo zachyceno.

Šťastnou náhodou jsem císaři jednoho dne zkrřížil cestu, a jemu i mně se zalíbilo ve vzájemné občasné společnosti.

A díky tomu jsem mnohé viděl, mnohé slyšel. Díky tomu vím, že i velký, slavný a mocný císař je pohříchu také pouze člověkem, mnohdy váhavým a nerozhodným, tápajícím a hledajícím. Což však ve výsledku nijak neumenšuje jeho velikost.

Mé zápisky, na prosbu císařovu, zůstanou ukryté v držení našeho rodu, dokud nenastane vhodná chvíle, aby slavně spatřily světlo světa.

Lombard

Kapitola první

šude kolem, kam až mé oči dohlédly, hořely velké ohně, nestvůrně velké žhnoucí hromady všeho možného. Světlo z nich mi oslňovalo oči a zdánlivě tak činilo tmou kolem ještě větší.

Šel jsem skoro až tápavě, zamířil jsem od paláce přes náměstí, úzkou ulicí až na další náměstí, kde, jak jsem v mi-hotavé záři plamenů viděl, byli shromážděni lidé. Nebyla to právě cesta, která by se mi jevila jako příjemná – cestou jsem často klopýtl o pohozenou zbraň, či nehybně ležící lidské tělo. Připadal jsem si jako v jednom z oněch hrozných snů, kdy, opojeni spánkem, klopýtáme přes přeludy šťastně k probuzení.

Avšak procitnutí mi nebylo v onom okamžiku dopřáno, poně-vadž jsem byl plně při smyslech. Opodál jsem zahlédl skupinku v plné zbroji. Někteří třímali meče, jiným nad hlavami vykukovaly píky a halapartny. A zcela stranou jsem zahlédl několik střelců z kuše. Jeden z nich mne patrně zahlédl, poněvadž se počal otáčet a pozvedl svou zbraň. Nato se otočili i všichni ostatní. Nechtěl jsem, aby mysleli, že jsem zvěd a poslali mi několik šipek z kuší darem. A proto jsem na ně italsky zavolal:

„Nestřílejte, bratři, jsem přítel!“

Ani se nepohnuli, pouze se mi na oplátku ozval mužský hlas, plný sebedůvěry, uvyklý velet.

„Stůj a řekni nám, co tu pohledáváš!“

Rozhodl jsem se vsadit vše na jednu kartu. Rozpřáhl jsem ruce a zvolal:

„Jsem císař Karel. Přišel jsem vás ujistit o své přízni a dobrých úmyslech. Proč jste nás obklíčili?“

„Vymýšlíš si, cožpak by císař ohrozil svou bezpečnost a přišel neozbrojený sem mezi nás na ulici?“

„A přece jsem to já.“

„A cožpak by mluvil italsky jako ty?“

„Není to snad důkaz mých dobrých úmyslů s Itálií? Zavolejte tedy někoho, kdo mne zná... kdo mne viděl u Salimbeniů...“

Muži se chvíli radili a poté jeden z nich kamsi odcházel. Vzápětí se vrátil, a s ním ještě jeden. Přistoupili blíže a já v nově přichozím poznal jednoho z vážených sienských měšťanů. I on mne zjevně poznal a překvapeně vydechl: „Milosti, ty?“

„Ano, já. Přišel jsem, abych zabránil zbytečnému krveprolití, boji mezi bratry a spojenci...“

Jeden z jeho společníků se na mne osopil:

„Lžeš, nejste ani bratři, ani spojenci...“

Ostatní ho tišili. Opět jsem se ujal slova. Rozhlédl jsem se po přítomných a ukázal na sebe.

„Že nejsem? Proč bych nerozbil ležení za městem a nepřišel jako nepřítel? Proč bych se vydával všanc útoku v paláci Salimbeniů, kdybych měl v duši jen malou jiskru nedůvěry?“

„To je pravda...“ Někteří přitakali. Jiní však namítali.

„Ubytoval ses u našich protivníků! Cožpak to neukazuje nejlépe, na čí straně stojíš?“

„Cožpak mi někdo z vás nabídl přístřeší? Když mne zvali, nebyly tu ještě žádné boje. Nebylo na čí stranu se stavět.“

„A nyní tedy, na čí straně se nacházíš?“

To byla nebezpečná otázka.

„Nechci, aby byl boj, nechci, aby nevinní umírali. Tedy na straně rozumu a míru.“

„Krásně hovoříš, pane, avšak naši nepřátelé příliš neprojevíli ani jedno, ani druhé.“

„Dali jste jim příležitost? Nechte mne s nimi promluvit a slibuji vám, že se vše v dobré obrátí.“

„Jak to, že tak dobře mluvíš italsky?“

„Není to snad důkaz mých dobrých úmyslů a lásky k Itálii, k jejímu lidu? Stálo by nepříteli za to hovořit vaší krásnou řečí? Nikoliv, hovořil by mečem!“

Ještě chvíli jsme mluvili a poté se odkudsi vynořil velitel všech těchto mužů. Znal jsem ho, poněvadž se často u Salimbeniů ukazoval. Okamžitě, jak mne spatřil, věděl, kdo jsem. Bezmála přiběhl velkými kroky k nám, rozpřáhl náruč a zvolal:

„Milosti, odpusť svým služebníkům jejich hloupost a nedůvěru. Víno sem!“

Kde se vzaly, náhle tu byly poháry s vínem. A my si připili na bratrství. Nenávist a zášť byly pojednou tu tam. Tak to již v Itálii bývá. Jednu chvíli jde člověku o život, druhou si připíjí s tím, kdo ho ohrožoval, na bratrství.

Se sliby přátelství a úhrady škod, které jsme utrpěli, jsem se vrátil do paláce, kde jsme s Alžbětou a ostatními bydleli.

Podivné zakončení korunovační cesty, napadlo mne. A ještě více jsem musel zakroutit hlavou nad podivnou shodou – nestalo se mi totéž při mé první římské cestě před více než deseti lety?

Když jsem se šťastně vrátil do paláce, kde jsme přebývali, nezraňen a unaven, dostalo se mi bouřlivého přivítání. Kupodivu, moje žena Alžběta se tvářila nadmíru spokojeně. Byl jsem příjemně překvapený, jak vkusně spojila své vítání s důstojností císařovny, půvabem ženy a vkusem milenky.

Poté, co jsme tedy s Alžbětou ukončili náš pobyt u dvora papežova a přesunuli se do města Sieny, netušili jsme, že upadneme do osidel válečné hydry. Ve městě se jednoho dne, ještě před naším příjezdem, rozhořely boje mezi dvěma skupinami, z nichž obě měly dojem, že městu bude nejlépe pod jejich vládou. Protože se rozšířila zpráva, že císař táhne s vojskem, rozhodli se mne požá-

dat vůdci jedné ze skupin, abych zasáhl do bojů. Protože uvedli argumenty, které na mne učinily příznivý dojem, souhlasil jsem s tím, že se pokusím zastavit boj a učinit ve městě pořádek. Doufal jsem, že počet ozbrojenců a pánů ve zbroji postačí. Naléhal jsem na vůdce měšťanů, aby se střetnutí přesunula z ulic města, kde moji těžkooděnci nemohli dosti dobře bojovat, na příhodné pláně v okolí Sieny. Měšťané však nesouhlasili a podezřívali mne ze zaječích úmyslů. To jsem si bezesporu nemohl nechat líbit – jednou jsem jim slíbil pomoc, museli jsme tedy zasáhnout i ve městě.

Ovšem, jak už to v Itálii bývá, ve městě nastal zmatek, válčily tu vlastně tři strany – dva mocní protivníci – strana devíti a dvanácti a zástupci lidu – *popolo minuto*. Tak tedy nakonec bojoval snad každý s každým. Moji těžkooděnci a jejich zbrojnošové utrpěli dosti těžkou porážku, poslal jsem je poslední otevřenou branou k našemu spojenci v sousedním městě a sám jsem se vrátil do paláce Salimbeniů, ke své rodině, kterou jsem takto nechtěně vystavil nebezpečí.

Jenže během noci přitáhly houfy ozbrojených lidí, dílem zbrojnošů, dílem lůzy, a naprosto neprodyšně obklíčily palác i přilehlé ulice.

A tak jsme byli chyceni v pasti. Každým okamžikem se mohli obléhatelé pokusit dobýt palác. V mžiku by létaly šípy a hořící pochodně. A tomu jsem musel zabránit. Nemělo smyslu otálet, situace se mohla vbrzku stát ještě horší. Poté už nebude cesty zpět. Lid, který cítí kouř a pach krve, se stává šelmou.

„Půjdu si s nimi promluvit.“

Alžběta sebou trhla.

„To ne, půjdu s tebou.“

Překvapeně jsem se na ní zahleděl.

„To nepřichází v úvahu. Proč dávat v nebezpečí dva životy, když postačí jeden?“

A zbytek jsem již vypsál. Nebyl konec našeho dobrodružství, jak by se bylo na počátku mohlo zdát. Můj proslov, míněný zcela

upřímně, na ně zapůsobil. Dokonce tak, že lidový hejtman opravdu nakázal nahradit císaři a jeho doprovodu veškerou škodu.

Když jsme večer ulehli, přitiskla se ke mně a hladila mne po vlasech. Pak se mi zadívala zpříma do očí a bez zaváhání se zeptala:

„Měls o mne strach?“

„Ano, velký...“

„Větší, nežli o sebe?“

Zavrtěl jsem hlavou a lehce se usmál. Pak jsem vzal její ruku do své a jemně ji políbil.

„Nikdy jsem se o sebe neobával, neznám ten pocit... měl jsem velké obavy o svou krásnou ženu...“

Spokojeně zaklonila hlavu a chvíli mlčky ležela. Pak zlehka vymanila svou ruku z mé a trochu se nadzvedla, aby na mne mohla lépe hledět.

„Kdysi jsi mi vyprávěl...“

„Ano?“

„Jak jste byli s Annou... také tady v Itálii...“

Asi jsem se pohnul příliš prudce, protože mi položila ruku na rameno a klidným hlasem pokračovala.

„... jak vás spory druhých bezmála stály život... byli jste na tom... stejně jako my dva...“

„Nu a?“

„Nezdá se ti, jako by to bylo znamení?“

„Jaké?“

Nechtěl jsem si dosadit nesprávnou myšlenku, i když jsem tušil.

„Znamení, že my dvě jsme čímsi spřízněné. Já a Anna...“

Co jsem na to měl říci? Ano, měl jsem podobný pocit. Alžběta si zachovala stejnou důstojnost, jako kdysi Anna.

Protože nás půda v Sieně bezmála doslovně pálila do nohou, rozhodli jsme se opustit její nehostinné prostředí a přesídlili jsme do Luccy. Cesta probíhala poklidně, jeli jsme s císařovnou a malým zbrojním oddílem napřed a zbytek průvodu jel kdesi daleko za námi. Cesta nám ubíhala v družném hovoru a náhle jsme v dálce viděli v údolí mezi velebnými vrchy hradby velkého města. Lucca.

U brány nás uvítali zástupci města a na důkaz podrobení Luccy císařskému majestátu kráčeli před námi pěšky. Vytrubování a volání slávy nebralo konce. Mnozí si jistě pamatovali, jak dobře se jim vedlo za vlády krále Jana a Karla z rodu Lucemburků.

Když jsem projel hlavní branou onoho města, jako bych se vrátil o mnoho let proti proudu času, jako bych znovu cítil vůni mládí a bezstarostnosti. Lucca! Tady jsem poprvé zakusil vladaření a ověřil si své schopnosti, napravoval, co otec pokazil, a dával dohromady, co pokazili i jiní.

Představení města rozhodli, že nás ubytují v paláci messera Pietra Sgambattiho. Byl to pohodlný a prostorný dům. Měl dvě patra a překrásnou zahradu, jakou jsem snad ještě nikdy neviděl. Ani můj osobní lékárník Angelo, který pochází odněkud z těchto končin Itálie, nemá v Praze takovou.

Růžové keře, stromy, záhony plné mně neznámých, avšak půvabných květů, šumění vody, která zde v přirozeném spádu stékala z malé kašny v rohu zahrady. Na zdech, které zahradu obklopovaly, byly dřevěné konstrukce, vkusně barevně vymalované a vesele vyhlížející, ověšené větvemi.

Taková zahrada láká znaveného poutníka, aby spočinul v jejím klíně a přemýšlel o věčnosti.

Druhého dne, když jsme si již odpočali po cestě a seznámili se s palácem a jeho obyvateli, vyrazili jsme nenápadně ustrojeni do města – a pak jsem chtěl své ženě ukázat něco, co jsem vytvořil před drahnou dobou, ještě jako mladý muž.

Projížděli jsme ulicemi, které jsem důvěrně znal, malými uličkami, malými náměstími, kde měli trhovci své zboží a vesele je vzletnými slovy vychvalovali. Ulice byly plné lidí, kteří se bez velkého spěchu pohybovali za svými cíli. *Festina lente*, spěchej pomalu, to Italové vždy uměli na výbornou. Projeli jsme přes kruhové náměstí a zabočili do užších uliček. I po takovém čase jsem kupodivu přesně věděl, jaká ulička bude následovat, kam vyjedeme a kterým směrem jedeme.

Jak dlouhou řadu let jsem nebyl v tomto městě? Nebyl jsem v tu chvíli schopen to spočítat. A pak jsem si vzpomněl. Otec mne sem přece vyslal po mém pobytu v Lucembursku. Dodnes vidím starostlivý pohled mého strýce Balduina, když jsem opouštěl město. „Budu rád, když se v pořádku vrátíš, milý synovče...“ dodnes, jako bych slyšel jeho vlídná a neklidná slova. Vrátil jsem se, i když mnoho nechybělo a jeho obavy by se naplnily.

Avšak, vrátil jsem se. A mezitím jsem učinil mnoho skutků, dobrých, i těch, které byly nutné, avšak na které nejsem pyšný. Ani těch není vládce někdy ušetřen.

Na večerní slavnostní hostinu na naši počest se sešlo mnoho urozených pánů, i mnoho důležitých prelátů, poslaných Svatým otcem. Alžběta se omluvila pro únavu a já měl možnost více se věnovat svému okolí. Dobře jsem se bavil a stejně dobře i cítil. Mám rád Itálii od své první zkušenosti s touto krásnou zemí. Mám rád i většinu jejích obyvatel, horkokrevných, avšak upřímných, samozřejmě až na výjimky. Mám rád její stavby, chrámy, paláce, zahrady, mnohému jsem se od nich přiučil a nechal přiučit i své architekty. Je s podivem, že právě v Itálii najde zvědavý člověk takovou různorodost, ale současně lehkost a půvab.

Naše tlusté zdi a malá okna, kterých, když jsem se navrátil před mnohými lety do Čech, bylo nejvíce, jsou již většinou změněná na velká, světlo nesoucí okna s velkými skleněnými barevnými plochami, klenba je již i u nás jemná a elegantní, avšak mnohému se stále ještě můžeme od Italů učit.

Když jsem takto přemýšlel a přejížděl pohledem po stropě, skvostně malovaném antickými výjevy, seznal jsem náhle, že jsem bezděčně vstal a přecházel po sále a vzhlížel k jeho výzdobě. Nikdo si toho nevšiml, všichni byli již notně unaveni opakovanými přípítky na zdraví toho či onoho.

A tak jsem se na své toulce dostal až do vzdálenějšího rohu sálu, kde jsem zůstal opět stát. Náhle se za mnou ozvaly dva tiiché kroky. Bleskem jsem se otočil, poněvadž při vši kráse a pohostinnosti bývá Itálie čas od času zálučná. Za mnou stál neznámý člověk hubené opálené tváře s výrazným nosem, o něco menší než já.

„Tvá jednání s papežem neskončila zcela, jak sis přál...“

Ano, měl dobré zprávy, bezmála jsme se nepohodli. Nechtěl ani slyšet o jednání s rodinou Viscontiů a chtěl je potříit vojensky, nechtěl ani slyšet o mých nástupnických plánech pro Václava. A já na oplátku nechtěl ani slyšet o vojenské pomoci, bude-li jí potřeba. Ale raději jsem odpověděl opatrně.

„I kdyby to byla pravda, co na tom?“

„A což mít možnost Urbana si zavázat?“

„Jak?“

„Pomocí v nesnázích, velkou pomocí ve velkých nesnázích... pane, Viscontiové ti nabízejí tuto velkou příležitost...“

„A co za ni?“

„Podporu v pravý okamžik, nic více...“

„Budu o tom uvažovat.“

„Uvažuj, pane, avšak buď připraven v pravý čas zasáhnout, aby se tvá pomoc zalíbila papeži.“

„Dobrá, avšak jak poznat pravý čas?“

„Ať je tvé vojsko pohotově připravené, budeš je potřebovat. Znáš Peruggii?“

„Jistě, kdysi jsem tam byl ...“

„V tomto městě zanedlouho vypukne odboj proti Urbanovi. On sám však nemá dosti sil na to, aby odboj potlačil. Co myslíš, na koho se poté obrátí? Více již ti nemusím říkat...“

Muž se hluboce poklonil a odešel kamsi do sálu. Využil jsem chvíle osamění a rychle přemýšlel. Vojska mám v Itálii dosti, bezpochyby víc, než má malé italské město. Avšak, kde bere jistotu, že nebudou poraženi dříve?

Není dobré být kdekoliv hostem a muset se takto rozhodovat. Nic nevíme o zdejších poměrech ani zvycích a jsme odkázáni na hlas druhých, mnohdy stejně nevědomých, pouze se vědomě tvářících. Pro mne z toho plynulo jedno velmi podstatné zjištění:

Pokud má Visconti takové zprávy z celé Itálie, pak je dozajista nemožné porazit jej vojensky, tak, jak jsem již Urbanovi říkal.

Montecarlo – pevnost, kterou jsem jako bezvousý mladý muž založil a postavil před bezmála čtyřmi desítkami let... Můj Bože, jak ten čas letí... to jsem byl ještě nezkušený a mou ženou mi byla Blanka... Násilím jsem přemohl dojetí. Asi stárnu, napadlo mne, dojímám se vzpomínkami.

Raději jsem si začal vybavovat méně jímavé vzpomínky. Například, jak se mi podařilo z místních vymámit peníze na stavbu pevnosti. Bylo to podobně jako v Praze, stačilo správným lidem v Luce říci správné věty. Poděsil jsem je představou, co by se stalo, kdyby na ně zaútočili jejich odvčcí nepřátelé, Pisánci, tedy obyvatelé Pisy. Pisa byla po mnoho let jejich noční můrou. A ejhle! Jakmile jsem toto vyslovil, do několika dnů se sešly potřebné zlatáky a pevnost byla postavena neuvěřitelně rychle. A Lucca měla od té doby pokoj.

Když jsme vjeli s Alžbětou do pevnosti, ovanuly mne davné vzpomínky. Víím, milý synu, že si jistě říkáš, jak tvůj otec snadno podléhá dojetí nad starými zážitky. Avšak až budeš tak dlouho na světě, až budeš panovat nad jinými takovou řadu let jako já, seznáš, kolik osamění a kolik nedobrého musí vytrpět panovník. A pak teprve oceníš doby, kdy vše bylo jinak. Alespoň ve vzpomínkách.